

Szexuális visszaélés és homoszexualitás a papságban

„Szembenézni a válsággal – a történelem tanulságai.”

Az alábbiakban a teológus és egyháztörténész Walter Brandmüller bíboros, a Pápai Történelemtudományi Bizottság nyugalmazott elnökének írását adjuk közre magyarul, teljes terjedelmében, amely eredetileg 2018. november 7-én jelent meg német nyelven az osztrák kath.net oldalon.

A papság körében, sőt, az amerikai, ausztráliai és európai Egyház vezetői között is szinte járványszerűen terjed a szexuális visszaélés és a homoszexualitás. Ez a tapasztalat alapjaiban rengeti meg korunk Egyházát, sokkoló hatása szinte bénító. Olyan jelenségről van szó, amely, bár régen is előfordult, a mai, rémisztő nagyságrendjében egészen a XX. század közepéig ismeretlen volt. Fel kell tehát tenni azt a kérdést, hogyan juthattunk el idáig.

A választ keresve két tényezőre kell irányítani a figyelmünket: egyrészt a mai, parttalanul liberális társadalomra, másrészt az utóbbi évtizedek erkölcteológiájára és annak képviselőire. Néhány véleményvezér közülük elhagyta a klasszikus, a természetjogon és a kinyilatkoztatás teológiáján alapuló felfogást, és új elméleteket kezdett hirdetni. Autonóm erkölcs, amely az általánosan kötelező normákat nem akarja elismerni, konzekvencializmus, amely egy cselekvés etikai minőségét a következményei alapján ítéli meg, vagy a szituációs etika, amely egy tett jó vagy rossz jellegét az emberi cselekvés mindenkor konkrét körülményeitől teszi függővé – az erkölcteológia ilyen és ehhez hasonló irányzatait képviselték a professzorok a teológiai szakokon és a papi szemináriumokban, amelyeket természetesen a szexuális erkölcsre is kiterjesztettek. Így lehetett a homoszexualitást is erkölcsileg elfogadhatónak beállítani, s a Szentírás erről alkotott egyértelműen elítélő kijelentéseit korfüggőnek, historikusnak, vagyis meghaladottnak tekinteni.

Ennek hátterében az a már „klasszikus” modernista felfogás áll, hogy – az „evolúció” sémáját követve – az emberiség egyre magasabb kulturális szint irányába való fejlődésének dinamikája a vallásra és az erkölcsre is érvényes. Eszerint egy már éppen elért, magasabb tudatossági szinten ma már erkölcsileg megengedett az, ami tegnap még tiltott volt. Ismert neveket lehet említeni ezekkel az elméletekkel kapcsolatban, olyanokat is, akik pápai egyetemeken oktattak, de nem mentették fel őket a hivatalukból. Hamarosan látszottak a következmények: papi szemináriumok váltak, különösen az Egyesült Államokban, a homoszexualitás melegágyaivá. Malachi Martin ex-jezsuita írt az így kialakult helyzetről az 1996-ban megjelent *The Windswept House* című regényében, amely napjainkra megdőbbsé válóssá vált.

E romlottság nyilvánosságra kerülésére a megdőbbsé, de ugyanakkor felháborodott katolikus hívek széles fronton reagáltak, mint ezt a különböző világhálós oldalak, stb., meggyőzően bizonyítják. Következményként kezdtek megcsappanni a katolikus hívek alapítványaiból a Vatikán kasszáiba egyébként bőven folyó pénzforrások. Nem a püspökök, hanem a hívek ragadták magukhoz a kezdeményezést. A megszokott bőséges adományok visszatartását jogosnak mondható protestként kell felfogni Rómának a jelenlegi válsághelyzetben tanúsított elégtelen hozzáállásával szemben. S éppen ezzel a magatartással követtek a hívők – valószínűleg tudtukon kívül – egy késő középkori történelmi mintát.

A XI-XII. századi olasz Egyházban ugyanis hasonló helyzet alakult ki. Az első évezred folyamán a jelentős bevételek miatt a pápaság, a püspöki székek, sőt, az egyszerű egyházi hivatalok is egyre vonzóbbá váltak, ezért viták, harcok, sőt pénzügyi alkuk segítségével igyekeztek ezeket megszerezni. Ezt a beteg jelenséget simóniának nevezik Simon mágus nevére, aki pénzt ígért Péternek azért, hogy megkapja a Szentlélek adományait. Ehhez társult a világi uralkodók igénye arra, hogy beleavatkozzanak a magasabb egyházi hivatalok elosztásába – laikus investitúra –, és természetesen számos pap konkubinátusa is.

Még a pápaság is hasonló sorsra jutott: a IX. és X. század folyamán áldozatul esett két római nemesi nemzetség viszáljának. Ezek a családok azután – semmitől sem visszariadva – saját fiaikat és rokonaikat helyezték a pápai székre. Közöttük voltak olyan, nagyon fiatal és erkölcsi tartás nélküli férfiak is, akik Péter utódként inkább uralkodóként, s nem az Egyház legfőbb pásztoraként viselkedtek.

E fejlemények következtében valamilyen okból kifolyólag a homoszexualitás is oly mértékben elterjedt az Egyházban, hogy 1049-ben Damjáni Szent Péter a frissen megválasztott pápának, IX. Leónak (1049-1054) átnyújtotta a *Liber antigomorrhianus* című levelét erről az Egyház és sokak lelki üdvét veszélyeztető jelenségről. A traktátus címe a Teremtés Könyvében (Ter 18.) alatt olvasható Szodoma és Gomorra történetére utal, amely városokat Isten a bűneik miatt megsemmisítette. Damjáni Szent Péter valószínűleg hathatós fellépést várt a reformerként ismert pápától a széles körben elterjedt vétkekkel szemben. Azt írja: „*A homoszexualitás rákfenéje befészkei magát az Egyház testébe. Vad, őrzőngő bestiaként tombol Krisztus nyájának akoljában olyan vakmerően és olyan fékezhetetlenül, hogy sokak lelki üdvössége a laikusok rabigája alatt nagyobb biztonságban van, mint az Isten szolgálatába való önkéntes belépés után a Sátán zsarnokságának vastörvénye alatt*”, amely a klérusban uralkodott.

Rendkívül figyelemre méltó, hogy szinte ugyanabban az időben kezdett kialakulni egy laikus mozgalom, amely nemcsak a klérusban uralkodó erkölcstelenségek, a papok konkubinátusa ellen lépett fel, hanem a világi hatalmasságoknak az egyházi hivatalok megszerzésére irányuló beavatkozása, és e hivatalok kiárusítása ellen is. Hiszen éppen emiatt szüremkedtek be olyan egyének a klérusba, akik nem tudtak és nem is akartak a papi állapotnak megfelelő életet élni. A világi uralkodóknak gyakran fontosabb volt az Egyház javánál az, hogy a püspöki székekben a hű vazallusuk üljön.

Ez ellen emelte fel szavát a Pataria nevű széleskörű népi mozgalom, melynek vezetői milánói nemesek voltak, a hívei viszont a népből származtak, és néhány vezetője a papságból is. A patarénusok szorosán együttműködtek a Damjáni Szent Péter körüli reformista csoporttal, majd VII. Gergely pápával, valamint Luccai Anzelm püspökkel, a jelentős egyháztudóssal – a későbbi II. Sándor pápával –, és erőszakkal (is) kikövetelték az utóbb VII. Gergelyről elnevezett reform végrehajtását a klérus hűségben megélt cölibátusáért, és a püspökségek erőszakos elfoglalása, valamint a simónia ellen. Ebben a reformmozgalomban az az érdekes, hogy szinte egyszerre alakult ki Róma magasabb köreiben, és a lombardiai széles hívő néprétegekben, válaszként az Egyházban uralkodó tarthatatlan állapotokra.

Ugyanakkor ez az érdekszövetség nem bizonyult tartósnak. Amikor ugyanis ennek következtében a szegénységi mozgalom egyes ágai kialakultak, sokan közülük nem vették át a ferences testvérek hűségét az egyházi hierarchiához, és spontán prédikációikkal kivonták maguk ellen a hierarchia haragját, amely nem értette meg az idők jeleit. A szentségek által megalapozott Egyház elutasítása miatt számos „Krisztus szegénykéje” süllyedt tévedésbe és engedetlenségbe. Megjelentek a szerteágazó eretnek szegénymozgalmak, amelyek nagy részét csak III. Ince pápa előrelátó pasztorális tevékenysége tudta ismét a hivatalos Egyházba integrálni.

Az elmondottakat azért idéztem fel, mert az akkori helyzet néhány jelenségére ma is ráismerhetünk, amikor túlzottan ügybuzgó világi hívek a papok és a püspökök ellen fordulnak. Ez manapság, ugyanúgy, mint régen, konfliktusokhoz vezet egy az intézményrendszerében megmerevedett episzkopátus – a pápai kúriát is beleértve – és a laikus mozgalmak között, akik úgy érzik, hogy az Egyház pásztorai és tanítói, az apostolok utódai elhagyták, sőt, elárulták őket. Nem kevés erőfeszítést fog igénybe venni a klérus és az egyházi hierarchia részéről, hogy a hívek elvesztett bizalmát visszaszerezzék. Igaz, hogy a Hittani Kongregáció kiadott a morálteológiával kapcsolatban néhány dokumentumot, mint pl. 1975-ben a „*Persona humana*” címűt. Teológiai tévedések miatt két professzort el is tiltottak az

oktatói tevékenységének gyakorlásától 1972-ben és 1986-ban, valamint kifogásolták néhány, a szexuális erkölcsről szóló könyv megjelenését. De az igazán jelentős tévtanítók, pl. a jezsuita Josef Fuchs, aki 1954-1982 között a Pápai Gergely Egyetemen oktatott, Bernard Häring, aki a redemptoristák római főiskolájának tanára volt, Franz Böckle, a rendkívül befolyásos bonni morálteológus, vagy a tübingeni Alfons Auer, Róma és a püspökök szeme előtt hinthették el a tévtanítás magjait.

Visszatekintve, érthetetlen a Hittani Kongregáció és a püspökök magatartása ezekkel az esetekkel kapcsolatban. Láttuk jönni a farkast, és csak néztük, hogyan hatol be a nyájba. Noha II. János Pál „*Veritatis splendor*” című enciklikája – amelyben Joseph Ratzinger szerepét is méltatnunk kell – nagyon világosan lerakta a katolikus erkölcsstan alapjait, az továbbra is a teológusok elutasításába ütközött. Talán azért is, mert amikor megjelent, az erkölcssteológiai hanyatlás és szétesés már nagyon előrehaladott állapotban volt.

Bármilyen érthetetlen és sajnálatos az egyházi apparátus kudarcra egyrészt, s bármennyire is szükséges és dicséretes a hívek ügybuzgalma másrészt, mindkettőjük hozzáállása és magatartása jelentős veszélyt rejt magában. Ugyanis ha az inkább csak a pénzügyekkel és igazgatással törődő ún. „hivatalos Egyház” fentebb vázolt viselkedése miatt a katolikusok növekvő számban kivonulnak az Egyházból, ezeket a túl öntudatos laikusokat az a veszély fenyegeti, hogy nem veszik figyelembe az Egyház megszentelt voltát, és tiltakozásból evangéliumi keresztény közösségek alapításával letérnek a helyes útról.

Tehát a jelenlegi helyzetben bármennyire is fontos, hogy megértsük, sőt, elismerjük és bátorítsuk azokat az elsősorban észak-amerikai, tudatosan szerveződő hívő csoportosulásokat, akik tiltakoznak a papok, püspökök, sőt, bíborosok szexuális lezüllése ellen, ügyelni kell arra, nehogy figyelmen kívül hagyják a papság szentségén alapuló Egyház konstitutív jelentőségét, és azt, hogy a papok többsége a hivatásához hűséges életet él.

Mindazonáltal a válság leküzdésében éppen a két pólus közti feszültség bizonyulhatna hatékonynak. Gondoljunk csak boldog John Henry Newman-re, aki a hívek tanúságtételének jelentőségét méltatta „*in matters of doctrine*”, a tantételek dolgában. Amit 1859-ben megfogalmazott, manapság is alkalmazható lenne a „*matters of economic*” ill. „*moral*”, az Egyház gazdasági és erkölcsi ügyeire. Különösen azért, mert a püspökök – éppen úgy, mint a IV. század krisztológiai harcaiban – ma sem tesznek semmit. E passzivitásnak a jelenlegi, szexuális visszaélések okozta válságban is valószínűleg az lehet az oka, hogy a püspöki konferenciák struktúrája és apparátusa a kollegialitás és a szinódusi szellemiség ürügyén megnehezíti az egyes püspökök személyes lelkipásztori felelősségének tudatosítását, és az abból fakadó egyéni kezdeményezést.

De minél erősebben érzik a püspökök a hívek erős akaratát és támogatását az Egyház revitalizálására és megújítására, annál könnyebben fognak bele az Egyház hiteles reformjának munkájába. A püspökök, papok és hívek együttműködésével a Szentlélek erejéből válhat – és kell is, hogy váljon – korunk válsága egy posztkeresztény társadalom lelki megújulásának, s ezzel együtt újraevangelizációjának kezdetévé.

(2018. 11. 19., <https://katolikusvalasz.blog.hu>)
(Tengernek Csillaga, XXIV/1.)